

Лирическите творби на Константин Константинов в списание „Оса“

Мира Душкова

The lyrical works of Konstantin Konstantinov in the “Osa” magazine

Mira Dushkova

Abstract: Target of analysis are three lyrical works of Konstantin Konstantinov (1890–1970), published in the “Osa” magazine. Konstantinov’s lyric is yet to be subject to historical and literary analysis. The introduction of the publications in the context of literary critique is important in order to present even more complete and exhaustive literary personality. At the same time the publications represent notable part of the literary history and analysing and comparing them with other poetics may reveal more effectively some tendencies of the Bulgarian literature in the early 20th century

Key words: Konstantin Konstantinov, the “Osa” magazine, lyrical works, early 20th century

ВЪВЕДЕНИЕ

Поезията на Константин Константинов (1890–1970) все още не е обект на сериозен и многоаспектен литературноисторически или литературоведски анализ. Интерес представляват публикациите му от първите две десетилетия на ХХ век, открити в различни литературни издания. Предмет на настоящия текст са поетическите творби на Константинов, поместени в сп. „Оса“. До този момент изследователското ни внимание е насочено към поезията на К. Константинов, публикувана във в. „Българан“, сп. „Българска сбирка“, „Смях“ [1] и „Вестник на жената“ [2].

ИЗЛОЖЕНИЕ

Списание „Оса“ е художествено хумористично издание, което има кратък живот – едва от 6 декември 1909 г. до 24 януари 1910 г. Редакцията успява да привлече талантиливи сътрудници: литераторите Димчо Дебелянов, Теодор Траянов, Георги Райчев, Николай Лилиев, Асен Белковски, Добри Немиров и други, както и карикатуристи като Георги Машев, Александър Божинов, Павел Павлов, Симеон Великов. Редактор е Димитър Подвързачов. В един момент обаче голяма част от сътрудниците се присъединяват към в. „Българан“ и „Оса“ спира да излиза [3].

Константин Константинов публикува в изданието пет стихотворения – по едно в броеве No No 3, 4, 6, 7 и 8, подписани с псевдонима *Душечка*. И петте са написани в класически стих, както повелява стихотворната традиция от първите десетилетия на века. В тематично отношение петте творби могат да се разделят в две групи. Към първата група ще причислим три лирически стихотворения: „Цариградски акварел“ [4], „Философ“ [5] и „Fragment“ [6]. Формално става дума за кратки стихотворни творби, написани в класически стих, римувани.

Втората група обединява други две стихотворения на Константинов – „Трети януари“ [7] и „Нему“ [8]. Те са сатирични творби, изразяващи гражданската позиция на Константинов, и ще бъдат обект на друг анализ. Отлагането на подобен тип анализационни наблюдения се налага, тъй като ако говорим, че Константинов е почти непознат като лирик, то за Константиновата сатира до този момент няма създаден

контекст. Сатиричните му текстове дори не са споменавани, а би било интересно да бъдат сравнени поне с Димитър-Подвързачовата или с Димчо-Дебеляновата сатира.

Но да се върнем към лирическите късове от „Оса“. „Цариградски акварел“ и „Философ“¹ представляват лирически рефлексии от впечатленията на младия поет от Истанбул². Творбите са лирически миниатюри, съхранили в себе си мигновени впечатления.

Първото стихотворение е разделено на две строфи. Избраното заглавие – „Цариградски акварел“ – препраща към изобразителното изкуство. Акварелът е техника за рисуване, в която боите се размиват с вода. Един от постигнатите ефекти при използването на техниката е за незавършеност, нефокусираност и от тук – за загадъчност на изображението. В стихотворението на Константинов като в рамка на картина виждаме полусрутена джамия, в чийто безлюден двор един *слепец-арапин проси милостиня*. Изобразен е горещ летен ден. Налагат се асоциации за самота, за изолираност, за безперспективност. За подобни внушения спомагат и художествените детайли – клюмналата акация и пръснатите кори от диня, както и използваните епитети: *полусрутена, безлюдни, клюмнала, задушни, приспивално, безсмислено-печално*. Ако трябва цветово да бъде нарисувана картината, то преобладаващият цвят ще бъде охрата, чрез която се визуализира горещият летен ден (*пече задушни ден*), но акцентът би бил върху белите, слепи очи на просяка. Акустичната картина на стихотворението е съградена от тишина, в която отчетливо се чуват бръмчащите наоколо мухи, приспивният шум на близкия шадраван и тихото напяване на слепеца. Чувството за застиналост, за картиност се придава и чрез използването на безглаголни изречения (*Джамия полуструтена...; ...и тихо всичко...*) и с по-ниската честотност на глаголите в сравнение с употребата на съществителни имена (6 глагола; 15 съществителни). Избраната лексика има изобразителна сила – съществителните имена са конкретни и визуализират картината.

Във второто стихотворение – „Философ“ – гледната точка на лирическия герой е от водата към сушата:

*Във теменужний здрач на запада гаснеящ
Изрязват се далечни минарета;
Мълчиме ний. В притихналата лодка
Затрепва вита песен, жалобно подзета;
Лодкарят пей... [...]*

Поетът е уловил един мистичен миг, в който човек се откъсва от твърдата, от земната, ежедневна действителност и се потапя в различен свят. При залез реалността е особена. И във „Философ“, както и в „Цариградски акварел“, акустичният фон е тишината, но тук тишината е тайнствена. Идеята за мистична тайнственост се подсилва от използваните лексеми и словосъчетания: *теменужний здрач, гаснеящ, притихналата лодка, песен жалобно подета, сънливо, прозрачната мъгла, трептят, отблясъци, веслата тихо плескат*. Част от лексиката е от регистъра на символистичната поетика: *теменужний здрач, душа, небесний свод*, като тук трябва да се отбележи също, че *душа* е абстрактно съществително, а *свод* е поетизъм, така че използваните лексеми имат още по-голям смислов заряд. Тъжната песен на лодкаря, плавният ритъм на лодката, отраженията на светещите кандила на фона на залеза поражда у лирическия герой чувството за откъснатост от реалния свят и за издигане в друг свят, а движението на лодката и извивките на песента се сливат в едно (*Веслата тихо плескат... Песента приглася, / И носи се душата чак в небесний свод*).

Докато в „Цариградски спомени“ се налага усещането за застиналост, във „Философ“ водещо е едно плавно движение, следващо бавния, но непрекъснат ритъм

на веслата. Подобна асоциация се налага от преминаването на образа на песента от първата до третата, последна строфа: *затрепва вима песен жалобно подзета* (I строфа); *Лодкарят пей...* (II строфа); *песента приглася* (III строфа). Непрекъснатият ритъм се създава и на синтактично ниво – изреченията завършват в следващия стих или дори със следващата строфа.

Ритъмът се запазва и чрез използването на прости изречения в началото на стиха: *Мълчиме ний* (I строфа, 3 стих); *Лодкарят пей* (II строфа; 1 стих) и просто разширено изречение: *Веслата тихо плескат...* (III строфа, 1 стих).

Ще отбележим също и използването на 1 л. мн. ч. (*мълчиме ний*), което поражда чувство за общност, за съпреживяване.

Стихотворението носи символистичен дух не само заради използваните лексеми, но и заради смисловата съотнесеност между световете: реален свят – свят на отраженията – небесен свят.

Последните два стиха на третата строфа преобръщат смисъла на стихотворението. Мистичният миг е прекъснат от думи на спътника на лирическия герой и затова той се обръща към него:

*А ти, – а ти сега намери да ми дрънкаш
За глупостта на нашия живот?!...*

Прави впечатление използваната разговорна лексика – *дрънкаш*, *глупостта*, която се противопоставя на мистично-тайнствения, символистичен смисъл, заложен в първите две строфи. Възщност именно към спътника е насочено заглавието, но в случая *философ* има негативно значение. Отнася се за някой, който поднася готови истини за живота, а пропуска редките мигове на проникновения. Двата стиха са контрапункт на цялото стихотворение и затова в следващи публикации Константинов ги редактира, за да бъдат съзвучни с останалата част:

Срв.
*Веслата тихо плискат... Песента приглася,
И носи се душата чак в небесний свод; –
Опивай ме със всички свои тайни,
И шемети, – о, приказка – живот!* [9]

Необходимо е да се въведе едно допълнение за публикационната съдба на двете стихотворения, поместени в „Оса“. През 1911 г. в сп. „Българска сбирка“ те са включени в един общ цикъл – „Цариградски акварели“. „Джамия полуструтена...“ е първа част, „Философ“ (без заглавие) е под номер три. Новият цикъл се състои от шест безименни части, обединени под мотото: „...*Все это было когда-то, / Но только не помню – когда*“ – Ал. Толстой. Въпреки че е публикуван в „Българска сбирка“ през 1911 г., цикълът е датиран 1909 [10].

Връщайки се отново на стихотворенията от „Оса“, ще споменем, че в тях са използвани лексеми с етимология от турски език: *цариградски*, *джамия*, *шадраван*³, *Корана*, *минарета*, *Босфор*, чрез които още по-ясно се визуализира изобразяваният свят. Вероятно Константинов е усещал, че двата текста очертават жанрово-смислово единство и поради тази причина ги е обединил в цикъл.

Третото лирическо стихотворение от „Оса“ е „Fragment“ (неправилно изписано в списанието като „Eragment“ – вероятно печатна грешка). Стихотворението не е познато от по-късни публикации в други издания, затова ще го цитираме изцяло.

Fragment

*Разсипват се полекичка, безмълвно,
На Зимата кристалните цветя,*

*И, паднали върху земята тъмна,
Изчезват, – и не побелява тя.*

*И гледам аз снежинките сребристи
И мисля си, с навеяна печал: –
Как бързо Божиите сълзи чисти
Разтапят се на мръсотата и кал.*

Стихотворението отразява мигновено философско прозрение на лирическият герой. Снежинките са като безмълвни послания от друг свят. В това кратко стихотворение се акцентира върху бялото, прозрачното, чистото – *кристални цветя, снежинки сребристи, Божи сълзи чисти*. В цветово отношение снегът се противопоставя на *земята тъмна*. Но това не е единствена опозиция. Отчетливо е пространственото противопоставяне *горе – долу*, което не се отличава от традиционните схващания за значението на Божественото и земното. Съзерцавайки първия сняг, лирическият герой всъщност се абстрахира от природния феномен и пренася мисълта си върху човешкия свят. Мотива за омърсяването на снега от близостта с човешкия свят помним от прекрасното стихотворение „Париж“ на Далчев, в което след две десетилетия поетът ще каже: *„Бял сняг ще има само във градините,/ където са играели деца.“*

Във „Fragment“, както и в предишните две стихотворения, също можем да открием символистичен лексикален пласт – *Зимата, цветя, сребристи, печал, Бог (Божи сълзи)*, но би било пресилено да се говори, че Константиновата поезия е символистична. По-скоро става въпрос за характерни поетични интонации, които силно повлияват на поетите от десетилетието. Вглеждайки се в лексиката на творбата, впечатление прави думата *мръсотата*. Можем да я определим като авторски акцент (вероятно лексема, измислена от самия поет), която органично се свързва с останалия поетически лексикон. „Fragment“ е стихотворение, което разкрива художественото майсторство на Константин като поет – умението му да се вглежда в света край себе си и поетически да го одухотвори; да предава на читателите поетичните си визии и емоции, облечени в класически стих.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Защо са важни стихотворенията на Константин Константинов от началото на ХХ век? Първо, за да се осветли една непозната част от творческата същност на писателя Константин Константинов. Второ – анализираният лирически творби представляват материал за текстологични наблюдения, чрез които да се осмислят направените редакторски промени и едновременно с това – да се осмисли уклонът на Константин към циклизация на стиховете. Трето, за изследователите интерес би представлявала съпоставката на ранното и късното творчество на автора по отношение на използвани теми, мотиви, образи, идеи и др. Четвърто, чрез въвеждане в обращение на Константин-Константиновите лирически творби много по-отчетливо могат да се изведат някои характерни тенденции в българската поезия от началото на миналия век и това ги прави важни за литературната история.

БЕЛЕЖКИ:

1. Стихотворението „Философ“ носи уточнението *Из „Цариградски спомени“*.
2. През юли 1909 г. Константинов пътува до града на Босфора като част от делегацията на български студенти [11].
3. Според някои етимолози *шадраван* е с персийски произход.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Поетически дебют. – В: Душкова, М. *Semper Idem*: Константин Константинов. Поетика на късните разкази, Русе, 2012, с. 10-21.
- [2] Душкова, М. Константин Константинов във „Вестник на жената“. – В: Научни трудове на Русенския университет „Ангел Кънчев“. Т. 54, серия 6.3, Русе, 2015, с. 112-116.
- [3] Богданов, И. Българска литературна периодика. С., 1972.
- [4] Константинов, К. Цариградски акварел. – *Оса*, I, 1909-1910, N 3, с. 7.
- [5] Константинов, К. Философ (Из „Цариградски спомени“). – *Оса*, I, 1909-1910, N 6, с. 5.
- [6] Константинов, К. Fragment. – *Оса*, I, 1909-1910, N 4, с. 2.
- [7] Константинов, К. Трети януари. – *Оса*, I, 1909-1910, бр. 7, с. 6.
- [8] Константинов, К. Нему. – *Оса*, I, 1909-1910, бр. 8, с. 2.
- [9] Константинов, К. Цариградски акварели. – *Българска сбирка*, XVIII, 1911, N 3, с. 184.
- [10] Пак там, с. 183-184.
- [11] Душкова, М. *Semper Idem*: Константин Константинов. Поетика на късните разкази. Русе, Лени-АН, 2012, с. 271.

За контакти:

Гл. ас. д-р Мира Душкова, Катедра „Български език, литература и изкуство“, Русенски университет „Ангел Кънчев“, тел.: 082/888-612, e-mail: mdushkova@uni-ruse.bg